

ÇOCUK TESLİMİ ve ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINA DAİR İLAMLARIN veya TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI

The Judgments or Execution of Injunctions Regarding the Handing over of a Child and the Establishment of Personal Relations with the Child

Hakan ALBAYRAK*

Esra BULUT**

Özet

Çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının uygulanmasında, 7343 sayılı Kanun ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu çalışma, İcra ve İflas Kanunu kapsamında yürütülen eski sistemden, Çocuk Koruma Kanunu'nda yapılan değişikliklerle oluşturulan yeni sisteme geçişi incelemektedir. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasında çocuğun üstün yararının korunması ve çocuğun görüşünün alınması gibi temel ilkeler ele alınmıştır. Yeni sistemde, icra dairelerinin sürece dahil edilmesi sona ermiş, çocuk odaklı bir yaklaşım benimsenerek süreç Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Teslim işlemlerinin özel olarak belirlenen mekanlarda gerçekleştirilmesi, masrafların (avukatlık ücretleri hariç) Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanması ve yükümlülükler uyulmaması durumunda disiplin hapsi gibi yaptırımlar öngörülmesi önemli yenilikler arasındadır. Ancak, zor kullanma yetkisinin devam etmesi ve çocuk teslimi için danışmanlık tedbiri öngörülmemesi gibi eksiklikler de tespit edilmiştir. Bu makalede, yeni düzenlemelerin usul ve esas bakımından etkileri uluslararası standartlarla normatif analiz yöntemiyle karşılaştırılarak ele alınmış, uygulamanın daha etkili hale getirilmesi için önerilerde bulunulmuştur. Çalışma, çocuk haklarının korunması ve çocuk odaklı bir hukuk sisteminin güçlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuğun üstün yararı, çocuk teslimi, çocukla kişisel ilişki kurulması

Abstract

The legal implementation of judgments and injunctions regarding the handing over of children and the establishment of personal relations with them has undergone significant changes with the introduction of the 7343 numbered law. This study examines the transition from the previous execution system under the Enforcement and Bankruptcy Law (EBL) to the new framework established by amendments to the Child Protection Law (CPL). The article analyzes the fundamental principles governing child delivery and personal relations, such as the protection of the child's best interests and the importance of obtaining the child's perspective. The new system removes enforcement from the domain of executive offices, replacing it with a child-centered approach

- Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.
- Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 30.12.2024
- Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 22.04.2025

* Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, Adana-Türkiye, hknalbayrak@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6097-1296>.

** Ar. Gör., Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, Adana-Türkiye, esrabulut.00@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5881-0813>.

managed by judicial support and victim services directorates. Key innovations include designated delivery centers, cost-free processes (excluding attorney fees), and the application of sanctions such as disciplinary detention for non-compliance. Despite these advancements, certain challenges remain, including the continued potential use of force and the limited scope of counseling measures for child delivery cases. In this article, the procedural and substantive effects of the new regulations are discussed by comparing them with international standards through normative analysis, and suggestions are made to make the implementation more effective. It concludes by offering recommendations to enhance the effectiveness of the system while emphasizing the paramount importance of prioritizing the rights and welfare of children throughout legal proceedings.

Key Words: Best interests of the child, the handing over of the child, establishing a personal relationship with the child

I. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KAVRAMLARI

A. GENEL OLARAK

Ailenin aynı çatı altında birlikte hayatını sürdürmesi halinde çocukla kişisel ilişki kurulması yahut çocuk teslimi gibi kavramlar söz konusu olmamaktadır. Bunlar sıklıkla anne baba ile çocuğun birbirinden ayrı yaşaması ihtimalinde karşımıza çıkar. Evliliğin sona ermesi, birlikte yaşama ara verilmesi, velayetin değiştirilmesi yahut kaldırılması, evlat edinme, çocuğun vesayet altına alınması, ayrılık, yabancı mahkeme kararları ve evlilik dışı çocuk gibi durumlarda çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması gündeme gelebilir¹.

Çocuk teslimi kavramı, anne babanın birbirinden ayrı yaşaması ve mahkeme tarafından velayetin eşlerden birine bırakılması durumunda söz konusu olur. Bu durum süreklilik arz etmemekle beraber çocuğu teslim etmekle yükümlü olan eşin, çocuğu hak sahibi olan eşe vermesi sürecini ifade eder.

Çocukla kişisel ilişki kurulması Türk Medeni Kanunu'nda² (TMK) 323-326. maddeler arasında düzenlenmiştir. Anne veya baba, çocuk velayeti altında değilse yahut kendisine bırakılmadıysa kişisel ilişki kurulmasını isteyebilir³. Koşulları varsa eğer çocukla üçüncü kişilerin de kişisel ilişki kurması mümkündür⁴. Kişisel

¹ Çağrı Mardin, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası* (Yetkin Yayınevi 2019) 51 vd.; Ömer Uğur Gençcan, *Çocuk Hukuku* (Yetkin Yayınları 2021) 1003 vd.; Asena Sinanoğlu, *Türk Medeni Kanunu'na Göre Çocuk ile Kişisel İlişki Kurma Hakkı* (On İki Levha Yayıncılık 2020) 71.

² *Resmî Gazete Tarihi: 08.12.2001 Resmî Gazete Sayısı: 24607.*

³ Kişisel kurma hakkı çocuğun kişilik hakkına ilişkin değerlerdendir., A Büchler, *FamKomm – Scheidung Band I, Art. 273 (4. Auf.)* (R. Fankhauser, Herausgeber) (Stämpfli Verlag 2022) 954, N. 7; A Wirz, A Büchler, *FamKomm, Scheidung, Band I: ZGB / Band II: Anhänge, Art. 273 (I. Schwenzer Herausgeber)* (Stämpfli Verlag 2010) 730.

⁴ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021) 148, 149; 3. kişiyle kişisel ilişki kurulması için çocuk ile 3. kişi arasında özel bir bağ bulunması ve bu durumun çocuğun üstün yararına olması koşuluyla söz konusu olabileceği hak. Bkz.: C Hegnauer, *Berner Kommentar Band II/2, Art. 274a* (Stämpfli Verlag 1997) 136, N.9; P Breitschmid, *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen- und Familienrecht – Part-*

ilişkinin düzenlenmesi kamu düzenine ilişkindir⁵. Her ne kadar TMK m. 323'te kişisel ilişki kurulması için talep aranmış olsa da boşanma davası sonunda hâkim TMK m. 182 uyarınca bu hususu resen düzenler.

Çocukla kişisel ilişki kurulması pozitif düzenlemelerle öngörülmekle birlikte bu hak, uluslararası sözleşmelerle korumaya alınmıştır⁶. *Erlüle* ve *Yılmaz*'a göre: "çocukla kişisel ilişki kurma hakkının öznesi çocuktur". Çünkü bu hak uluslararası sözleşmelerle pozitif düzenlemeye kavuşmuştur⁷. Ancak buna ilişkin bir madde TMK'da mevcut değildir⁸. Mehaz İsviçre Medeni Kanunu'nda bu hak karşılıklı olarak hem anne babaya hem de çocuğa tanınmıştır⁹. *Türkmen* 'e göre hakkın çocuk bakımından da düzenlenmesi gerekmektedir. Yazar, İsviçre'de hakkın karşılıklı olduğunu, hem anne-baba hem de çocuk bakımından bir hak olduğunu belirtmiştir. Yazara göre Almanya'da ise daha çocuk odaklı bir bakış açısı gözetilmiştir. Buna göre bu hak öncelikle çocuğa aittir, anne babanın ise kişisel ilişki kurma yükümlülüğü vardır¹⁰. Her ne kadar TMK m. 323 hükmü lafzen yorumlandığında bu hakkın yalnızca anne-babaya ait olduğunu sonucu çıkarılabilecekse de öğretiler bu hakkın çocuk için de mevcut olduğu hususunda görüş birliği söz konusudur¹¹.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilam veya tedbir kararları yükümlülerce rızalarıyla uygulanmazsa devlet eliyle yerine getirilecektir. Bu hususta kanun koyucu tarafından düzenlemeler yapılmıştır.

B. Temel İlkeler

Uyulması gereken temel ilkeler hem Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)¹² ve Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam veya Tedbir Kararlarının

nerschaftsgesetz, Art. 1-456 ZGB (3. Auf Schulthess Juristische Medien AG 2016) 905, N 3; C M Mordasini-Rohner, *ZGB Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch* (4. Auf Orell Füssli Verlag 2021) 618, N 2.

⁵ Gençcan (n 1) 1013.

⁶ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi.

⁷ Fulya Erlüle, 'Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması', (2010) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Cilt 16 Sayı 1-2, 181- 200, 184; Canan Yılmaz, 'Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması', (2015) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 35 (1), 103-141, 104-105.

⁸ Ahmet Türkmen, 'Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı' (2020) 26 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 1126-1156 1128.

⁹ ZGB Art. 273/I; Ayrıca, bkz Breitschmid (n 4) 897; Mordasini-Rohner (n 4) 609, N. 1.

¹⁰ Türkmen (n 8) 1129.

¹¹ Erlüle (n 7) 221; İlknur Serdar, 'Kişisel İlişki Kurma Hakkı' (2007) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Ünal Narmanlıoğlu'na Armağan, 9 (Özel Sayı), 739- 781, 742; Sinanoğlu (n 1) 22; Türkmen (n 8) 1129 vd.; Yılmaz (n 7) 106; Seda Baş, Sezgin Baş, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme' (2023) S 1 Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 1-32 20.

¹² *Resmî Gazete Tarihi: 15.07.2005 Resmî Gazete Sayısı: 25876.*

Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik'te¹³ hem de Anayasada, uluslararası sözleşmelerde pozitif dayanağını bulmuştur.

1. Çocuğun Üstün Yararının Korunması İlkesi

Çocuk hukukundaki en temel ilke çocuğun üstün yararının korunması ilkesidir¹⁴. Bu ilkenin çocuğu ilgilendiren bütün uyumsuzluklarda uygulanması gerekir¹⁵. Söz konusu ilke, sosyal devlet ilkesi ve aile hukukunun temel ilkelerinden kabul edilen zayıfların korunması ilkesiyle yakın ilişkilidir¹⁶. Yıllar içinde geçmişte hâkim olan ailenin reisi olan babanın çocuk üzerinde tam bir hakimiyete sahip olduğu anlayışı terk edilmiştir. İşte çocuğun üstün yararı kavramı da hem Kıta Avrupası'nda hem Common Law'da böylece ortaya çıkmıştır¹⁷. Bu ilke hem maddi hukukta hem usul hukukunda uygulanmaktadır¹⁸.

Kamu yahut özel kuruluşlarda, mahkemelerde, idari makamlarda yahut kanun koyucu eliyle yapılan çocukları da ilgilendirecek her faaliyette esas olan çocuğun yararadır¹⁹. Devlet burada anne-babanın hak ve yükümlülüklerini dikkate alır ve buna ilişkin yasal önlemleri uygular²⁰. Çocuğun üstün yararının korunması ilkesi ülkedeki yasama, yürütme ve yargıya verilmiş bir emir gibi düşünülmelidir. Buna göre kanun koyucu, kanunları yaparken bu ilkeye öncelik vermelidir²¹.

Çocuğun üstün yararının korunması ilkesinin pozitif dayanakları da mevcuttur²². Anayasa m. 41/2 bunlardan biridir. Uluslararası sözleşmelerde çocuğun korunması bağlamında çocuğun üstün yararına yer verilmiştir²³. Anayasa Mahkemesi, bireysel

¹³ Resmi Gazete Tarihi: 04.08.2022 Resmi Gazete Sayısı: 31913.

¹⁴ Emine Akyüz, *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması* (Pegem Yayıncılık 2021) 102; Başak Baysal, 'Çocuğun Üstün Yararı İlkesi ve Koruyucu Aile Kurumu' 8/95 Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 95- 96, 9.

¹⁵ Rona Serozan, *Çocuk Hukuku*, (2. Basıdan Tıpkı Bası Vedat Kitapçılık 2017) 66; T Schütt, 'Die Anhörung des Kindes im Scheidungsverfahren unter besonderer Berücksichtigung des psychologischen Aspekts', ZStV-Zürcher Studien zum Verfahrensrecht Band/Nr. 133, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich-Basel-Genf, 2002, 4.1.4, Nr. 57; çocuğun üstün yararına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. F Wapler, *Kinderrechte und Kindeswohl* (Mohr Siebeck 2015) 29 vd.

¹⁶ Türkmen (n 8) 1136.

¹⁷ Müberra Algan, *Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları* (On İki Levha Yayınları 2021) 435.

¹⁸ Tolga Akkaya, *Medenî Usûl Hukuku Bakımından Boşanma Davası* (Yetkin Yayınları 2017) 316.

¹⁹ Yargıtay'ın pek çok kararında çocuğun üstün yararının göz önünde bulundurulması gerektiğine ilişkin değerlendirmelerde bulunduğu, çocuğun soyadının değiştirilmesi davasında, kişisel ilişkinin kaldırılması davasında, boşanma davalarında, kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesinde, velayetin kaldırılması, velayetin değiştirilmesi davalarında çocuğun üstün yararına ısrarla vurgu yaptığına ilişkin bkz. İlay Zeynep Suata, *Çocuk Hukuku* (Yetkin Yayınları 2021) 59, 60: 2. HD, 1.7.2021, 2021/3617 E. 2021/5575 K.; 2. HD, 16.06.2021, 2021/3917 E., 2021/4976 K.; 2. HD, 15.06.2021, 2021/2033 E., 2021/4871 K.; 2. HD, 2.6.2021, 2021/3036 E., 2021/4379 K.

²⁰ Hasan Tahsin Fendoğlu, *Çocuk Hukuku*, (2. Baskı Yetkin Yayınları 2021) 82.

²¹ Fendoğlu (n 20) 82.

²² Anayasa, Çocuk Koruma Kanunu, Türk Medeni Kanunu.

²³ Çocuk Hakları Sözleşmesinin (1989) 2 tane ihtiyari protokolü vardır ve Türkiye bunları onayla-

başvuruya ilişkin verdiği kararda²⁴, çocuğun maddi-manevi varlığının korunmasının çocuğun üstün yararına dahil olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, mahkemeye göre, çocuğun üstün yararı, sağlıklı olarak gelişebilmesi ve ebeveynleriyle düzenli kişisel ilişki içinde olmasını içerir. Mahkeme, çocuğun üstün yararının ancak olağanüstü ve istisnai durumlarda ana-baba ile ilişkisinin kısıtlanmasını gerektirdiğini ifade etmiştir. Bu kararda Anayasa Mahkemesi, aile hayatına saygı hakkının düzenlemesini korumaya alan m. 41’de anne ve babaya kişisel ilişki kurma hakkı tanınması, velayetin verilmesi yahut çocuğun korunması kararlarıyla ilgili uyumsuzlukları esas almıştır. Burada ilkenin unsurları somutlaştırmaya çalışılmıştır²⁵.

İcra ve İflas Kanunu’nda (İİK)²⁶ konuyla ilgili hükümlerde bu ilkeye açıkça yer verilmemekte, bu da öğretide eleştirilere neden olmaktadır²⁷. ÇKK’nın 4. maddesinde ise çocuğun üstün yararı ilkesi düzenlenmiştir. Bu değişiklik, kanımızca yapılan düzenlemelerin olumlu yönlerinden biridir. Çocuğun üstün yararı kavramı, Yönetmeliğin 6. maddesinde de kendine yer bulmuştur. Buna göre, işlemlerde uzman veya öğretmen, çocuğun duygu dünyasını dikkate almalıdır. Buna ilişkin bir çatışma ortaya çıkması ihtimalini en aza indirebilmek için gerekirse mesleki müdahalelerde bulunabilir. Aynı şekilde hak sahibinin yahut yükümlünün menfaatleri ile çocuğun menfaatinin çatışması durumunda çocuğun üstün yararının gözetileceği Yönetmelik m. 6/6’da düzenlenmiştir²⁸. Çocuğun üstün yararı kavramına ÇKK’da m. 41/B/7, m. 41/C/8 maddelerinde, Yönetmeliğin 38. ve 40. maddelerinde de rastlanmaktadır.

Bu ilke, yalnızca özel hukukta uygulanan bir ilke değildir. Aynı zamanda kamu hukukunda da uygulanmaktadır. Bu nedenle çocuğun üstün yararı, menfaat çatışması ihtimalinde çocuğa üstünlük tanınmasını da gerektirmektedir²⁹.

2. Çocuğun Görüşünün Alınması İlkesi

Çocuk tesliminde ve çocukla kişisel ilişki kurulmasında biricik özne çocuktur. Bu nedenle çocuğun kendini etkileyebilecek kararlara dahil olabilmemesini sağlamak

miştir. Aynı zamanda Avrupa Birliği, çocuk hakları konusunda 4 Temmuz 2006 tarihinde “Ortak Çocuk Hakları Stratejisi”ni hazırlamış ve yayınlamıştır, Fendoğlu, 83; Çocuk Hakları Bildirgesi, Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi.

²⁴ B.B. Başvurusu, (B. No: 2015/14805), 23.5.2018, parag. 42., Selim Adıyaman Başvurusu, (B. No: 2013/8846), parag. 45, Algan (n 15) 446.

²⁵ (Serpil Toros Başvurusu, (B. No: 2013/6382), parag. 114).”, Algan (n 17) 448.

²⁶ Resmi Gazete Tarihi: 19.06.1932 Resmi Gazete Sayısı: 2128.

²⁷ İbrahim Özbay, ‘Türk Hukukunda Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası Hakkındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri’, (2017) Y 4 S 2 Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi 31- 110 93.

²⁸ Bu durum düzenlenmese bile, hak sahibinin yahut yükümlünün menfaatleri ile çocuğun menfaatinin çatışması durumunda çocuğun üstün yararının öncelikli olacağı açıktır. Ancak konu hassas olduğundan Yönetmelik’te de ayrıca özel olarak düzenlenmesi olumlu bir gelişmedir., Muhammed Seyit İmir, *Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması* (Adalet Yayınevi 2023) 54 dn 195.

²⁹ Serozan (n 15) 67.

gerekmektedir. Her çocuğun görüşünü belirtme ve kendiyle ilgili konularda ciddiye alınma hakkı mevcuttur³⁰. Bu da ancak “çocuğun görüşünün alınması ilkesi”nin temel ilke olarak gözetilmesiyle mümkündür³¹.

Çocuğun görüşünün alınması ilkesine ÇKK’nın 4. maddesinde yer verilmiştir. Bu ilkeye dair bir madde Çocuk Hakları Bildirgesi’nde yer almamaktadır. Ancak çocuğun görüşünü belirtme ve kendiyle ilgili konularda ciddiye alınma hakkı aslında çocuğun kişilik hakkının doğal sonucu olduğundan söz konusu ilke ilk kez açıkça Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin 12. Maddesinde tanınmıştır. AİHM’e göre, çocuğu ilgilendiren davalarda çocuğun görüşünün alınması elzemdir. Bu, aile yaşamına saygı hakkının pozitif yükümlülüklerinden biridir.

Bu ilke, çocuğun üstün yararının gerçekleşmesine hizmet etmekte olup onu tamamlayıcı niteliktedir. Çocuğun üstün yararının ne olduğu yetişkinler tarafından belirlenmiş olsa da bu belirleme yapılırken çocuğun düşünceleri, istekleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır³². Ancak çocuğun dinleniyor olması çocuğun görüşünün mutlaka yerine getirileceği anlamına gelmemelidir³³. Bazı durumlarda çocuğun deneyimsizliği sebebiyle ileri sürdüğü görüşü menfaatiyle uyumlu olmayabilir. Bu hallerde çocuğun üstün yararı için çocuğun görüşünün tam tersine bir karar da verilebilir.

Çocuğun dinlenilmesi ilkesi yargılamada çocuk hakkında karar verilirken önem arz edecektir³⁴. Söz konusu ilamların icrası esnasında ise değişikliklerden önceki dönemde verilen bir Yargıtay kararında, çocuğun anne babası ile kişisel ilişki kurulmasına sadece mahkemeler karar verebileceğinden, icra müdürlüğünün çocuğun psikolojisinin olumsuz etkilenebileceğine yönelik uzman görüşünü dikkate alıp kişisel

³⁰ Velayetin verilmesinde çocuğun dinlenilmesinin anayasal hakkı olduğu yönünde bkz. Seda Gayretli Aydın, ‘7343 sayılı Kanun’un Çocuk Teslimi, Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına ve Velayetin Değiştirilmesine İlişkin Getirdiği Yenilikler’ (Mart 2022) 187 Terazi Hukuk Dergisi, 15-34, 28; Bilge Öztan, Fırat Öztan, ‘Boşanmada Velayetin Tevdi’ (2016) 2/2 Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 475.

³¹ İmir (n 28) 61; Çocuğun görüşünün alınması ilkesine Anayasada ve ilgili diğer kanunlarda da yer verilmesi gerektiğine ilişkin bkz. İmir (n 28) 62, 63; İdrak çağındaki çocuğun kendisi ile ilgili konularda görüşünü serbestçe açıklama hakkının Yargıtay içtihatlarında temel ilke olarak kabul edildiği, her ne kadar çocuğun mahkemede bir uzman eşliğinde dinlenilmesi öngörülmüş olsa da çocuğun mahkeme salonuna gelmeksizin uzmanla adli gözlem odalarında görüşmesinin çocuk açısından daha sağlıklı olacağına dair bkz. Suata (n 19) 34, dn. 14: 2. HD, 23.06.2020, 2020/2066 E., 2020/3256 K.; 2. HD, 27.03.2019, 2019/1730 E., 2019/3472 K.; 2. HD, 21.03.2019, 2018/3799 E., 2019/3252 K.; 2. HD, 17.10.2018, 2018/6142 E., 2018/11272 K.; HGK, 17.01.2019, 201/2-2066 E., 2019/15 K.

³² Yılmaz (n 7) 111, 112.

³³ İmir (n 28) 66; E. Gülçin Elçin, ‘Çocuğun Menfaati Gereği Çocukla İlgili Uyuşmazlıklarda Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar’, Çocuk Hakları Çalışmaları I, Editörler: E. Gülçin Elçin/ Arzu Genç Arıdemir, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, 1-26, 22-23.

³⁴ Akyüz (n 14) 207. 2. HD, 20.1.2021, 2020/6360 E., 2021/431 K., İmir (n 28) 70 dn 275; Algan (n 17) 471-472.

ilişki kurulmasına ilişkin ilamın yerine getirilmemesini kanuna aykırı bulmuştur³⁵. Bu husus öğretide çocuğun dinlenilmesi ilkesiyle ve çocuğun üstün yararı ilkesiyle örtüşmediği gerekçesiyle eleştirilmekteydi³⁶. Bu sebeple, kural olarak kararların uygulanması sırasında çocuğun görüşüne başvurulması gerekmektedir. Burada anne babanın menfaatinden çok çocuğun üstün yararı göz önünde bulundurulmalıdır³⁷.

Çocuk, bir davada taraf yahut maddi hukuk anlamında o davanın ilgilisiye hukukî dinlenilme hakkı mevcuttur. Bununla birlikte, taraf yahut ilgili olmamasına rağmen çocuğu doğrudan etkileme ihtimali olan bir karar verilirse, aynı şekilde çocuğun hukuki dinlenilme hakkı vardır. Hem mahkeme hakimlerinin hem de uzmanların çocuğu dinleme hakkı mevcuttur³⁸. Yargıtay içtihatlarına göre³⁹ aile mahkemelerinde çocuğun idrak yaşı yedidir. Bu nedenle 2017'den beri aile mahkemelerinde hakimler sekiz yaşına gün itibariyle girmiş çocukları dinlemektedir⁴⁰. Bu noktada İzmir Adliyesinde, Aile Mahkemelerinde çalışan hâkim, avukat ve aile mahkemesi uzmanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen dökümlerin tümevarım yöntemiyle analiz edildiği bir çalışmada⁴¹, Yargıtay içtihatları sonrasında uygulamanın nasıl gerçekleştirildiği, bunun birey üzerinde ne gibi etkiler doğurduğu ve uygulamaya ilişkin genel değerlendirmeler, sunulan öneriler olarak konuyla ilgili değerlendirme yapılmıştır. Buna göre çocukların duruşma salonunda hâkim tarafından dinlenilmesi halinde çocuğun adliye ortamına gelmesinde isteksizlikleri, çocuğun hâkim karşısında özellikle velayet davalarında tercih yapmaya zorlanmış gibi olunması gibi sakıncalar doğmaktadır. Bu sakıncaları bertaraf etmek için hâkimin

³⁵ 12. HD, 09.06.2009, 2009/9318 E., 2009/12326 K.

³⁶ Mardin (n 1) 76; Özbay Çözüm Önerileri (n 27) 58; Ömer Mavi, 'İcra Takibiyle Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasının Sebepleri, İcra Uzmanın Rolü ve Çocuğun Durumu' (2008) Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (74) 269- 281, 276; Sera Reyhani Yüksel, 'Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı' (2019) Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 25, S. 2, 1539- 1556, 1554.

³⁷ Gayretli Aydın (n 30) 22; İmir (n 28) 71; Çocuğun velayetinin belirlenmesi ve çocukla kişisel ilişki kurulması kararı verilirken mahkemelerin uzmanlar aracılığıyla anne-babanın ruh hallerinin, sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirildiği ve buna ilişkin verilerin sunulduğu detaylı inceleme için bkz.: Melike Nur Özkaptan, Efkan Özkaptan, Muhammed Emin Boylu, Fatma Nuray Cansunar, 'Adli Psikiyatri Perspektifinden Çocuk Velayeti ve Kişisel İlişki Kurma: Sosyodemografik, Klinik ve Hukuki Özelliklerin Değerlendirilmesi', (2024) Adli Tıp Dergisi, C. 38, S. 1, 55-71.

³⁸ Çocuğun katılım hakkı ile ilgili daha geniş bir değerlendirme için bkz.: Zeynep Bahadır, 'BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Medenî Usûl Hukuku Bakımından Çocuğun Katılım Hakkı' (2023/1) Adalet Dergisi, 70. Sayı, 213- 254, 229; İdil Tuncer Kazancı, 'Hukukî Dinlenilme Hakkı ve Çocuğun Katılma Hakkı Bağlamında Yargılamada Çocuğun Dinlenilmesi' (2023) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 57- 80.

³⁹ Bkz. Yargıtay 2. HD, T. 25.12.2018, E. 2018/5267, K. 2018/15359.

⁴⁰ Yargıtay 2. HD, 2017/3117 E., 2018/1278 K., 2017/226 E., 2017/1180 K., 2017/399 E., 2017/1406 K., 2017/371 E., 2017/2508 K.; Umut Haydar Coşkun, Ayşe Dolunay Sarıca, Yeliz Coşkun, 'Velayet Davalarında Çocukların Duruşma Salonunda Dinlenmesine İlişkin Hâkim, Avukat ve Uzman Görüşleri' (Temmuz 2019) Yaşar Hukuk Dergisi, C.1, S. 2, 248 vd.

⁴¹ Coşkun, Sarıca, Coşkun (n 40) 252.

çocuğu dinleyeceği zaman cübbesini çıkarması, mahkeme salonunu boşaltması, duruşmayı adliyedeki kalabalığın daha sakin olduğu zamanlara planlaması, adli görüşme odası talep etmesi, çocuğun yaş ve fiziksel koşullarının değerlendirilerek dinlenilmesi, her halükârda yine de uzmana başvurulacak olması⁴² gibi önlemlerle giderilmeye çalışılmaktadır.

Çalışmamızın sonraki bölümlerinde de görüleceği üzere çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması kararlarının uygulanması Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'ne aittir. Müdürlük, söz konusu kararların icrasının gerçekleştirileceği yerleri belirleyecektir. Ancak ne yazık ki adliyelerimizdeki adli görüşme odası sayıları yeterli görünmemektedir⁴³. Söz konusu odaların aynı zamanda suça sürüklenen çocukların ve müşteki çocukların dinlenilmesinde, uzman görüşmesinin sağlanmasında da kullanıldığı göz önüne alındığında kanımızca, çocuk odaklı adalet sisteminin daha işlevsel kılınabilmesi için odaların sayısının artırılması gerekmektedir⁴⁴. Ayrıca ÇKK'ya eklenen m. 41/D ile kurulan teslim mekanları da kanımızca çocuğun dinlenilmesi için kullanılabilir⁴⁵.

Yönetmelik'te çocuğun görüşmeyi reddetmesi halinde ne yapılacağı düzenlenmiştir. Yönetmelikte böyle bir düzenlemenin yer alması çocuğun dinlenilmesi ilkesi ve çocuğun üstün yararı ilkesiyle son derece uyumludur. Kanımızca bu düzenleme olumludur⁴⁶. Ancak çocuğun teslim işlemine karşı çıkması durumunda ne yapılacağına ilişkin benzer bir çözüm yolu öngörülmemiştir. Bu da öğretilere eleştirilere neden olmuştur⁴⁷.

II. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINA DAİR İLAM VEYA TEDBİR KARARLARININ YERİNE GETİRİLMESİ

A. 7343 Sayılı Kanun'dan Önceki Durum

Türkiye'de çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilam veya tedbir kararlarının icrası 7343 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiştir. 7343 sayılı

⁴² Çocuğun mahkeme huzurunda dinlenmesinde uzmanlar görev alır. Yüksek mahkemeye göre, idrak çağındaki çocukların uzman aracılığıyla dinlenilmemiş olması eksik incelemedir. Çocukların duyu ve isteklerini makul bir şekilde ifade edebilecek ve fikirlerini ifade edebilecek durumda olduğundan, bu durum bozulmuştur. İbrahim Özbay, Fatih Aydemir, 'Aile Mahkemelerinde Kendisinden Yararlanılan Bir Uzman Olarak "Psikolog"' (Mart 2024) Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 1-42, 9.

⁴³ Adalet Bakanlığı resmi web sitesinden alınan bilgilere göre şu anda Türkiye'de bulunan adli görüşme odası sayısı 171'dir.

⁴⁴ Adli görüşme odalarının işlevselliği üzerine yapılan detaylı inceleme için bkz.: Fatih Yaman, Şevval Vatansever, 'Adli Görüşme Odalarının İşlevselliği Üzerine Bir Çalışma: Bursa Adliyesi', Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, C. 10, S. 31, 186- 204.

⁴⁵ Adalet Bakanlığı resmi web sitesinden alınan bilgilere göre şu anda Türkiye'de 81 il ve toplam 511 ilçede çocuk görüşme merkezi bulunmaktadır.

⁴⁶ Aynı yönde bkz. İmir (n 28) 73; Baş, Baş (n 11) 26.

⁴⁷ İmir (n 28) 74.

Kanundan önce çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilamların icrası İİK ile gerçekleştiriliyordu. İİK m. 25 uyarınca çocuk teslimi ilamı icra dairesine verilir, borçluya 7 günlük teslim süresi öngören icra emri gönderilirdi. Şayet bu emre uyulmazsa çocuk nerede bulunuyorsa ilam icra dairesi aracılığıyla zorla icra olunurdu. Çocuğun bu düzenlemelere göre teslim edilmesinden sonra herhangi bir haklı sebep olmaksızın borçlu, çocuğu yeniden alırsa, başkaca bir düzenlemeye gerek kalmadan çocuk, yine icra dairesi aracılığıyla hak sahibi eşe teslim edilirdi.

Çocuk teslimi icra dairesi aracılığıyla gerçekleştirildiğinde borçlunun ikametgahına (çoğu zaman çocuğun yaşadığı yere) gidilir, ilam zorla icra olunurdu. İcra müdürünün bu hususta İİK m. 25/I ve m. 80/IV uyarınca zor kullanma yetkisi mevcuttu. Zor kullanması yetkisi çocuk üzerinde değil borçlu yahut 3. kişi üzerinde kullanılabilirdi⁴⁸. Yine burada ölçülülük ilkesine riayet edilmesi gerekmektedir⁴⁹. İcra müdürü m. 81/I uyarınca çocuk teslimi esnasında kilitli yerleri çilingir vasıtasıyla açtırabilirdi. Aynı zamanda icra müdürü m. 80/III uyarınca kolluk kuvvetlerinden destek alabilirdi. Öğretide zor kullanma yetkisinin çocuk üzerinde de kullanılabileceğini, cebri icrada çocuğun iradesine her zaman üstünlük tanınamayacağını ileri süren görüşler mevcuttur⁵⁰. Ancak biz burada çocuk üzerinde zor kullanma yetkisinin kullanılamayacağı kanaatindeyiz. Çünkü bu düzenleme çocuğun üstün yararını gerçekleştirebilmek için öngörülmüştür. Böyle bir halde çocuk üzerinde zor kullanılması her ne kadar ölçülülük ilkesine uygun olsa da esasen çocuğun kişiliğinin dokunulmazlığına direkt bir müdahaledir.

İcra ve İflas Kanunu'nun eski 25/b maddesine göre: “çocuk teslimine ilişkin ilamların icrası sırasında, icra müdürü ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından görevlendirilen bir sosyal çalışmacı, pedagog, psikolog, çocuk

⁴⁸ Derya, Belgin Güneş, *Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi* (Yetkin 2022) 32. Aksi yönde görüş için bkz. Taner Emre Yardımcı, ‘Ölçülülük İlkesi Bakımından Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Yönelik Cebri İcra Araçları’ (2020) Terazi Hukuk Dergisi, 15 (167), 1485-1490, 1487- 1485., Yazara göre, çocuk üzerinde zor kullanılabilir. Çünkü cebri icrada mutlak bir şekilde çocuğun iradesine üstünlük tanınması gibi bir şey söz konusu olamaz.

⁴⁹ Yardımcı (n 48) 1487- 1488. Yardımcı'ya göre, ölçülülük ilkesi gereğince zor kullanmaya başvurulabilmesi için öncelikle disiplin para cezası ve disiplin hapsi gibi cebri icra araçlarından bir sonuç alınamamış olması gerekmektedir. Yazar, zor kullanmaya karar verilebilmesi için mahkeme kararının olması gerektiği, icra müdürünün kendiliğinden buna karar veremeyeceği, zor kullanma kararı verilebilmesi için ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerin söz konusu olması gerektiği görüşüne katılmamakta; bu hususta zor kullanma için her zaman mahkeme kararının aranmasının mümkün olmayacağını belirtmiştir. Yazar aynı zamanda icra müdürünün zor kullanma yetkisi bakımından bu yetkinin hangi şartlarda ve hangi sınırlarda kullanılabilceğinin üzerinde durulması gerektiğini ileri sürmüştür.

⁵⁰ Yardımcı (n 48) 1489. Yazara göre: “İlamın icrasında çocuğa karşı hiçbir şekilde zor kullanılamayacağını söylemek bu şekilde karar verilmesine imkân tanıyan kanuni düzenleme ile bağdaşmayacaktır. Ancak tabi ki, ölçülülük ilkesi uyarınca cebri icra aracının uygulanması sonucu elde edilecek yarar verilecek zararın üstünde olmalıdır.”

gelişimci veya bunlar yoksa bir eğitimcinin hazır bulunması gerekmektedir”⁵¹. Ancak uygulamada bu uzmanların görevlendirilmesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile İl Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Kanun koyucu, çocukların teslim işlemi ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların uygulanmasından olumsuz etkilenmemesi amacıyla, diğer ilamların icrasından farklı düzenlemeler getirmeyi amaçlamıştır⁵².

1. Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası

Çocukla kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili ilamlar İİK m. 25/a ile gerçekleştiriliyordu. Buna göre bu ilam, karşı taraf bakımından yerine getirilmezse alacaklı ilamlı icra takibi başlatılabildi. Takip talebinden sonra icra dairesi tarafından borçluya icra emri gönderilirdi. İcra emri tebliğ edildikten sonra borçlu buna uymaz ve ilam uyarınca kişisel ilişki kurulmasına izin vermezse ilam, icra dairesi tarafından zorla yerine getirilirdi. Burada borçlunun ikametgahına gidilir, çocuk alınır ve kişisel ilişki kurulması icra dairesi marifetiyle sağlanırdı. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilamın icrası alacaklı zamanında ve usulüne uygun olarak başvurduğunda borçlunun çocuğu kaçırma ihtimali mevcuttur. Bu ihtimalde şayet ilamda kişisel ilişki için öngörülen süre geçse bile alacaklı süresi içinde başvurduğu için çocuğun alacaklıya teslimi gerekmekeydi. Zira ilamdaki sürenin geçmesinde alacaklının kusuru yoktu. Bu nedenle çocukla kişisel ilişki kurulmasının engellenmesi gerekmekeydi⁵³.

Yine burada da çocukla kişisel ilişki kurulmasında uzman bulundurmak zorunluydu. Aynı şekilde icra müdürünün zor kullanma yetkisi, kilitli yerleri çilingir aracılığıyla açtırma yetkisi vardı. Zor kullanma yetkisinin çocuk üzerinde uygulanmaması gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁴. Yukarıda belirttiğimiz gibi kanaatimizce zor kullanma yetkisinin çocuk üzerinde kullanılmaması gerekmektedir.

Süreç boyunca masrafların kim tarafından ödeneceği uygulamada sorunlara neden olmuştu. Yargıtay’ın konuyla ilgili farklı yönde kararları mevcuttu⁵⁵.

2. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Tedbir Kararlarının İcrası

Konuyla ilgili tedbir kararlarının icrası Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)⁵⁶ m. 393 (ihtiyati tedbirlerin yerine getirilmesine ilişkin madde) uyarınca gerçekleştiril-

⁵¹ İcrada görev alan uzmanların sorumluluklarıyla ilgili bkz. Mavi (n 36) 272 vd.

⁵² İcra ve İflâs Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporunun Genel Gerekçesi.

⁵³ İbrahim Özbay, ‘Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası’ (2009) e-Akademik Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, 84, 6.

⁵⁴ Mavi (n 36) 277, 278.

⁵⁵ 12. HD, 12.02.2004, 25314/2441; 12. HD, 11.4.2019, E. 2018/6638, K. 2019/6243; 12. HD, 17.2.2009, E. 2008/22832, K. 2009/2925.

⁵⁶ *Resmî Gazete Tarihi: 04.02.2011 Resmî Gazete Sayısı: 27836.*

rimmekteydi. Çünkü ihtiyati tedbir kararları ara karar niteliğinde olduğundan ilamlı icra yoluyla icrası mümkün değildir^{57 58}.

3. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarına Uyulmaması Durumunda İzlenecek Yol

Değişikliklerden önce konuya ilişkin emirlerin yerine getirilmesine karşı çıkıldığında İİK m. 341 uygulanmaktaydı. Bunun yaptırımı kişiye tazyik hapsi uygulanmasıydı⁵⁹. Tazyik hapsinin özelliği gereği hapis uygulandıktan sonra kişi eğer ilamı veya ara kararı uygularsa cezası sona ermekte ve tahliye edilmekteydi.

B. İİK’da Yapılan Değişiklikler

Çocuk teslimi konusunda taşınır teslimini düzenleyen maddeler (İİK m. 25, m. 25/a), m. 24’e atıf yapmaktaydı. Bu hükümler öğretide sıkça eleştiriliyordu. Çünkü m. 24 taşınır teslimini düzenleyen bir madde olduğundan çocuk tesliminin taşınır teslimine benzetilmesi haklı eleştirilere neden olmaktaydı. Çocukların bir eşya olmadığı dolayısıyla taşınır gibi teslim edilemeyeceğinden bahisle ilgili hükümlerin yürürlükten kaldırılması öneriliyordu⁶⁰. 7343 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce çocuk tesliminin icra memuru ve polisler aracılığıyla gerçekleştirilmesi çoğu zaman çocuğun psikolojisini kötü etkilemekteydi. İşlemler icra dairesi vasıtasıyla yapıldığında ortam adeta bir kaosa dönmekte ve bu medyaya da yansımaktaydı. Medyada çocuk teslimi “çocuk haczi” olarak adlandırılmaktaydı⁶¹. Mahkemelerin verdiği kararların uygulanmasını sağlamaya çalışan anne, babalar sırf çocuklarını görebilmek için ücret ödeyerek icra dairesine başvurmaya mecbur bırakılıyordu. Bu düzenlemeler çocuğun yararını gözetmemekte, üstüne çocuk üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktaydı. Bu sebeplerle öğretide çağdaş hukukun çocuk odaklı yakla-

⁵⁷ Süha Tanrıver, *Medeni Yargılama Usul Hukuku Cilt I* (4. Bası Yetkin Yayınları 2021) 115-116; Murat Atalı, *Pekcanıtez Usul, Medeni Usul Hukuku, C. III* (15. Bası On İki Levha 2017) 1971; Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. III* (6. Bası Beta Basım 2001) 3004.

⁵⁸ 12. HD, 10.4.2019, 6646/6112; 12. HD, 12.03.2019, 6071/4156; 8. HD, 15.09.2014, 17558/15964; 8. HD, 08.05.2014, 18493/8945; 8. HD, 6.12.2012, 11222/11864; 12. HD, 24.9.2012, 9737/27471; 12. HD, 10.02.2012, 16477/3085; 8. HD, 28.9.2012, 5633/6412; 8. HD, 21.06.2012, 5863/5962; 12. HD, 29.9.2011, 1289/17032, (<https://app.e-uyar.com/>)

⁵⁹ 12. HD, 26.11.2019, 12797/17037 (<https://app.e-uyar.com/>) 16. HD, 17.7.2009, 5145/5149.

⁶⁰ Özbay Çözüm Önerileri (n 27) 108; Derya Belgin, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, 2011, 135-136; Derya Belgin Güneş, ‘Mağdur Hakları Kanunu Taslağı’nın Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi’, (2021) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 2, 913-931, 928; Serhat, Sarisözen, ‘İcra ve İflas Hukukunda Canlı Haczi’ (2015) Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 2, 53-96, 94-95; Mardin (n 1) 197; Reyhani Yüksel (n 36) 1554; Gayretli Aydın (n 30) 22.

⁶¹ Bu konuda detaylı inceleme yapılan bir araştırma makalesi için bkz. Hatice Şahin, ‘Çocuk Haczi Uygulamasına Yönelik Tepkiler: Twitter Örneği’ (2021) Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, S. 2, C. 3, 167-180.

şımının benimsenmesi gerektiği ileri sürülmüştür⁶².

Bahsedilen eleştiriler ile ilgili olarak bazı başvurular AİHM ve Anayasa Mahkemesi (AYM) nezdinde de değerlendirilmiştir^{63 64}. 2003 yılında 2004 sayılı İİK'ya eklenen madde ile çocuk teslimi esnasında uzman bulundurma zorunluluğu getirilmişti. Ancak bu uzmanların ne derece yetkin olduğu ve çocuk teslimi esnasında ne derece etkili olabildikleri de tartışmalıydı⁶⁵.

Yukarıda saydığımız sebeplerle icra dairesinin süreçte geri planda kalması gerekmektedir. Öğretide yazarlar, takibe ilişkin kısımları memurların yapmasını, ancak çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasının Adalet Bakanlığı dışındaki uzmanlardan oluşan bir birimce yerine getirilmesini önermişlerdir⁶⁶. Aynı şekilde öğretide diğer yazarlar da mevcut sistemin sona ermesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir⁶⁷. Öğretide Türkmen, çözüm yolu olarak İsviçre'deki sistem gibi maddi hukukta değişiklikler yaparak yükümlülüğünü uygulamayanın resmî makamlarca uyarılmasına başvurulabileceğini belirtmiştir. Yazar ayrıca Alman hukukundan örnek vererek, icraya başvurmadan önce uzlaştırma gibi mahkemenin arabuluculuğuna başvurularak tarafların uyuşmazlığı çözebileceğine dair pozitif düzenlemeler yapılmasını da önermiştir⁶⁸.

Bütün bu adımlardan sonra 7343 sayılı Kanun kabul edilmiş ve İİK'da çocuk teslimiyle ilgili düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu kararlar artık ÇKK hükümlerine göre yerine getirilecektir.

⁶² Özbay Çözüm Önerileri (n 27) 32 vd.; Mardin (n 1) 23 vd.; Belgin Güneş Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi (n 48) 3 vd.

⁶³ Levent Börü, Şafak Parlak Börü, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmesi: Karşılaştırmalı Hukuk ve 7343 sayılı Kanun'un Getirdiği Değişiklikler Çerçevesinde Değerlendirmeler' (2022) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 71 (3), 1227- 1277, 1234.

⁶⁴ Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başv.2013/9047-Başv.T.16.12.2013, KT.7.05.2015 karar hak. bkz. Erlüle (n 7) 279, dn. 82.

⁶⁵ Gökten Koçyıldırım, *Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası ve Uygulamaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara 2010, 132 vd.

⁶⁶ Belgin (n 60) 135- 136.

⁶⁷ Mardin (n 1) 197; Özbay Çözüm Önerileri (n 27) 108; Sarısözen (n 60) 94- 95; Reyhani Yüksel (n 36) 1554; Türkmen (n 8) 1150.

⁶⁸ Türkmen (n 8) 1150. Yazara göre, zorla icra başvurulacak son yol olmalıdır. Ayrıca bazı yazarlar da aile arabuluculuğu sistemini önermiştir: Fatih Alkan, 'Boşanma Sonrası Ortaya Çıkan Önemli Bir Sorun: Çocukla Kişisel İlişki Kurma (Kurabilme) Hakkı ve Devletin Pozitif Yükümlülükleri', Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Uluslararası Ailenin Korunması Hakkı Sempozyumu, 29-30 Nisan 2019, 1-28.

C. 7343 Sayılı Kanun'dan Sonra Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam veya Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi

1. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam veya Tedbir Kararlarını Yerine Getirecek Mercii

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesine ilişkin işlemlerde süreçte görevli kurum icra daireleri değil artık yine Adalet Bakanlığı'na bağlı olan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğüdür. Yetkili müdürlük ise çocuğun yerleşim yerindeki müdürlüktür. Oysa ilamlı icra hükümlerinin uygulandığı dönemde her icra dairesinin yetkisi vardı. Çocuk Koruma Kanunu'nun çocuğun yerleşim yerindeki müdürlüğü yetkili kılması bu açıdan İİK'daki düzenlemeden farklıdır. Burada ilamların diğer mahkeme ilamlarından farklı olarak değerlendirilmesi ve ona göre yetkili mercinin farklı belirlenmesi isabetli bir yaklaşımdır. Çünkü burada çocuğun üstün menfaati çocuğun yerleşim yerindeki müdürlüğün yetkili kılınmasını gerektirmektedir. Bu bakımdan Kanunun amacına uygun bir düzenleme olmuştur.

2. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam veya Tedbir Kararlarının Yerine Getirileceği Teslim Mekanları

Teslim mekanlarını Müdürlük belirleyecektir. Burada İİK'dan farklı bir düzenleme mevcuttur. Zira İİK'da kararlar çocuğun yerleşim yerinde icra ediliyordu. Bu da adeta bir kaos ortamı yaratıp psikolojik olarak çocuğu yıpratıyordu. Elverişli teslim mekânı yoksa bunlar oluşturulacaktır.

Kanun düzenlemesine bakıldığında hangi teslim mekanının belirleneceği müdürlüğe bırakılmıştır (ÇKK m. 41/D-1). Ancak bu yetkiye sahip olan müdürlük teslim mekanını yükümlünün evi olarak belirlememelidir⁶⁹. Teslim mekanının yükümlünün evi olarak belirlenmesi beraberinde birçok sorunu getirebilir. Zaten kanun değişikliğinin amacı çocuğun üstün yararını gerçekleştirmek amacıyla çocuk odaklı bir yaklaşımı benimsemektir. Teslim mekânı olarak yükümlünün evinin belirlenmesi, birbiriyle belki de nezaket kuralları dahilinde bile görüşemeyecek eski eşleri yine bir araya getirmek anlamına gelir. Bu da değişikliklerden önce çocuğun yerleşim yerinde gerçekleştirilen “çocuk haczi” uygulamalarına benzeyecek ve kaos ortamı yineleneyecektir.

3. Çocuk Teslimi Prosedürü

a. Başvuru

Çocuk teslimine ilişkin ilam ya da tedbir kararlarını kişinin kendi rızasıyla uygulaması gerekir. Çocuğun üstün yararı açısından olması gereken budur. Ancak kararların rızaen yerine getirilmemesi durumunda hak sahibi müdürlüğe başvurur.

⁶⁹ Çağrı Mardin, ‘Çocuk Teslimi ve Kişisel İlişki: Çocuk Koruma Kanunu’nun Yeni Hükümleri Hakkında İlk Tespitler’, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Bülteni, 2021, <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62>.

caktır. Başvuruyu alan müdürlük yerine getirilmesi talep edilen ilamı resen incelemekle yükümlüdür. Söz konusu belgenin ilam yahut tedbir kararı olması gerekir. Değilse müdürlük başvuruyu reddetmelidir⁷⁰. Karar ilam niteliğinde ise müdürlüğün kararın kesinleşip kesinleşmediğini de incelemesi gerekir⁷¹. Çocuk teslimine dair ilamın yerine getirilebilmesi için kararın kesinleşmesi gerekmektedir. Çünkü HMK m. 367 uyarınca aile hukukuna ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez.

Başvuru sonrasında müdürlük bütün iletişim yollarını kullanır ve yükümlüyle irtibata geçer. Tebligat yapılmasına gerek kalmaksızın müdürlüğün doğrudan irtibat kurmasının düzenlenmesi süreci kısaltabilmek adına yapılan bir değişikliktir⁷². Düzenlemede hangi iletişim araçlarının kullanılacağı madde metninde yahut gerekçe de belirtilmemiştir. Bu sebeple telefon, sms, e-posta, posta gibi yollara başvurulabilir. Yükümlüyle irtibat kurulması Tebligat Kanunu hükümlerine tabi değildir. Burada amaç hem hızlıca iletişime geçilmesini sağlamak hem de çocuk teslimine ilişkin ilamın veya tedbir kararının yerine getirilmesini öncelikle rızayla sağlamaya çalışmaktır⁷³. Yükümlü ile irtibat kurulamamasının olumsuz herhangi bir hukuki sonucu bulunmamaktadır⁷⁴.

Müdürlük, başvuru üzerine derhal harekete geçmelidir. Burada kanunda düzenlenen bir süre yahut “derhal” ibaresi mevcut değildir. Bu süreçte çocuğun üstün yararı esas alındığından kanımızca herhangi bir şey belirtilmiş olmasa da derhal harekete geçilmelidir. Belki müdürlük bakımından irtibata geçmek için düzenleyici bir süre öngörülebilirdi. Ancak süre öngörülmüş olmasa da müdürlüğün başvuru üzerine harekete geçmemesi, işlemi sürüncemede bırakması ihtimalinde kanımızca ÇKK m. 41/E’de düzenlenen şikâyet yoluna başvurulabilir. Bazı hallerde ise çocuğun üstün yararının gerektirdiği durumlarda müdürlük yükümlüyle hiç irtibata geçmeden ya da irtibata geçmiş olmasına rağmen teslim emri göndermeden, doğrudan çocuk nerede bulunursa bulunsun alınarak hak sahibine teslim edilebilir (ÇKK m. 41/B, son fıkra).

Öğretide, ilamdan haberi olan ve buna rağmen yerine getirmeyen yükümlünün zorlama olmaksızın yeniden davet ediliyor oluşunun gereksiz bir bürokrasi yaratacağı ifade edilmiştir⁷⁵. Kanaatimize göre, müdür tarafından iletişim için görevlendirilen uzman tarafından gerçekleştirilecek bu bildirimin olumlu etkisi olabilecektir.

⁷⁰ İmir (n 28) 100.

⁷¹ İmir (n 28) 101.

⁷² Gayretli Aydın (n 30) 23; Börü, Parlak Börü (n 63) 1260.

⁷³ Cengiz Topel Çelikoğlu, ‘Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrasına Dair Mevzuat Değişikliği Hazırlık Çalışmalarının Değerlendirilmesi’, Prof. Dr. Selçuk Özbek’e Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022, 843-965, 893.

⁷⁴ Çelikoğlu (n 73) 894.

⁷⁵ Ersin Erdoğan, ‘Çocuk Teslimine İlişkin İlamların Yerine Getirilmesi (İcrası) (7343 Sayılı Kanun’la Gerçekleştirilen Değişiklikler Kapsamında)’, Türk Hukukunda Çocuk, Editörler: Ersin Erdoğan, Belkis Vural Çelenk, Özgün Özyüksel, Yetkin Yayınları 2022 355-372, 364.

Özellikle ilgili uzmanın bu bildirimi yaparken öncelikle kendisini ve konumunu doğru bir şekilde tanıtmayı daha sonra süreci anlatarak çocuğun üstün yararını hatırlatması yükümlü nezdinde olumlu bir etki bırakabilir. Özellikle devletin resmi olarak atadığı uzman tarafından iletişime geçilmesinin birçok durumda teslim emrinin tebliğine gerek olmaksızın çocuğun belirlenen yere teslimini sağlayabileceği kanaatindeyiz. Hatta bu hükmün yeni kanunun en önemli maddesi olduğu düşünce-sindeyiz. Dolayısıyla mümkün olduğunca bu iletişimin telefon yolu ile yapılmaya çalışılması gerekir. Bu iletişimin etkili bir şekilde yapılması için ilgili uzmanlara gerekli iletişim eğitimlerinin verilmelidir. Bu hususun çocuk teslimine yönelik yeni hükümlerin merkezinde olan çok önemli bir husus olduğu düşüncesindeyiz.

b. Teslim Emri, Tebliği ve Yerine Getirilmesi

İrtibat kurulduktan sonra yükümlü çocuğu çocuğu getirmez yahut irtibat kuramazsa müdürlük derhal bir teslim emri tebliğ eder. Buna göre çocuk getirilirse eğer hak sahibine teslim edilir. Eğer edilmese çocuk müdürlükçe alınıp hak sahibine teslim edilir. Bu süreçte kolluktan yardım alınabilir. Burada bu işlem uzmanlar (olmadığı yerde öğretmenler) tarafından gerçekleştirilecektir. Eğer kolluk da süreçte yer alırsa uzmanın çocuğun kolluk görevlileriyle iletişime geçmemesini sağlaması gerekmektedir⁷⁶. Aynı zamanda işlemler esnasında ölçülülük ilkesine riayet edilmesi gerekmektedir. Müdürün zor kullanma yetkisi çocuk üzerinde asla kullanılmamalıdır⁷⁷.

4. Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Prosedürü

a. Başvuru

Çocukla kişisel ilişkinin nasıl kurulacağı, ne sıklıkta olacağı gibi hususlar mahkemece takdir edilmektedir. Bu kararlar uygulanmadığında sürece başvuru çocuk teslimine ilişkin kararların uygulanmadığında olduğu gibidir. İİK'dan farklı olarak bu husus ÇKK'da daha detaylı düzenlenmiştir.

Süreç yine hak sahibinin başvurusuyla başlayacaktır. Müdürlük sunulan kararın niteliğini inceleyip yükümlü ile iletişime geçer. Müdürlüğün mahkemece belirlenmiş kişisel ilişki kurulmasına ilişkin gün ve saati değiştirmesi mümkün değildir.

b. Teslim Emri ve Tebliği

Yükümlüyle iletişime geçilemezse yahut geçilse bile çocuğu getirmese devreye yine müdürlük girecektir. Gönderilen teslim emrinde mazereti varsa eğer bunu bildirmesi gerektiği, emri uygulamazsa disiplin hapsine tabi tutulacağı belirtilir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasından sonra hak sahibi mazereti olmaksızın çocuğu

⁷⁶ İmir (n 28) 125- 126; Mardin, Çocuk Teslimi ve Çocukla kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam-ların İcrası (n 1) 162; Eğer kolluktan destek alındıysa sivil kıyafet giymelerinin çocuk psikolojisi açısından daha iyi olacağı yönünde bkz. Gayretli Aydın (n 30) 22.

⁷⁷ Talih Uyar, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamlı Takipler', www.e-u-yar.com; Özbay, Çözüm Önerileri (n 27) 74; İmir (n 28) 124-125; Erdoğan (n 75) 365.

geri getirmese hak sahibi hakkında müdürlük tarafından suç duyurusunda bulunulabilir. Hak sahibi çocuğu getirdikten sonra bir şekilde yükümlüye teslim mümkün olmazsa çocuk hak sahibinde kalabilir. Bu da çocuğun barınması için geçici tedbirler alınmalıdır.

Hak sahibi, çocuğu teslim almadan önce müdürlüğe en az kırk sekiz saat önce geleceğini bildirirse de haklı bir mazeret olmaksızın iki kez veya bir yılda üç kez gelmezse, dosyanın işlemiden kaldırılmasına ve teslim emrinin hükümsüz hale gelmesine karar verilir. Hak sahibi, çocukla kişisel ilişkiyi tekrar talep ederse hukuki sürecin başına dönülecek ve yeniden başvuru yapmak zorunda kalacaktır.

Teslim emrinin tebliğinden sonra yükümlü, emrin gereğini bir yıl boyunca yerine getirir ve devamında da mahkeme kararına uygun hareket edeceğini taahhüt ederse, müdürlük dosyanın işlemiden kaldırılmasına ve teslim emrinin geçersiz hale gelmesine karar verebilir. Burada müdürlük uzmanın görüşünü alacaktır. Bu fıkra yükümlünün teslim emrinin gereklerini düzenli olarak yerine getirmesini, ilerleyen zamanlarda böyle bir başvuruya ve teslim emrine gerek kalmaksızın mahkeme kararlarını uygulamasını sağlamayı amaçlamaktadır⁷⁸.

c. Danışmanlık Tedbiri

ÇKK m. 41/C, 8. fıkarda danışmanlık tedbirine karar verilebileceği düzenlenmiştir. Buna göre: “Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair işlemlerin çocuğun üstün yararını koruyacak şekilde yerine getirilebilmesi amacıyla müdürlüğün önerisi üzerine aile mahkemesince, çocuk, hak sahibi veya yükümlü hakkında danışmanlık tedbiri uygulanmasına karar verilebilir. Yükümlünün teslim emrine aykırı ilk hareketinde müdürlük yükümlü hakkında danışmanlık tedbiri uygulanmasını aile mahkemesinden talep eder”. Danışmanlık tedbiri, çocukla kişisel ilişki kurulması işlemlerinde yaşanan çatışmaların çözümünde kullanılabilecek faydalı bir hukuki araçtır. Bu hüküm yalnızca çocukla kişisel ilişki kurulması bakımından düzenlenmiştir. Aynı düzenleme ne yazık ki çocuk teslimi bakımından mevcut değildir. Çocuk teslimi işlemlerinde bu imkânın kullanılamaması çatışmaların çözümünde kullanılacak hukuki araçlarda eksiklik yaratacaktır. Kanımızca burada kanunda bir düzenleme yapılmalıdır. Yapılan düzenleme ile çocuk teslimi işlemleri bakımından da danışmanlık tedbirine karar verilebileceği öngörülmelidir.

d. Velayetin Değiştirilmesi

7343 sayılı Kanun’un 37. maddesiyle Türk Medeni Kanunu’nun 182. maddesine eklenen ikinci fıkra ile 38. maddesiyle 324. maddesine eklenen üçüncü fıkarda önemli düzenlemelere yer verilmiştir. Söz konusu hükümler uyarınca, velayetin kendisine bırakıldığı anne veya babanın kişisel ilişki kurulmasına ilişkin mahkeme kararının gereklerini yerine getirmemesi hâlinde, mahkeme tarafından velayetin değiştirilmesi ihtiarında bulunulabileceği ve gerekli koşulların gerçekleşmesi durumunda, çocu-

⁷⁸ Gayretli Aydın (n 30) 25.

ğün üstün yararına aykırı olmamak kaydıyla velayetin değiştirilebileceği düzenlenmiştir. Bu değişiklikler, özellikle çocuk teslimine veya kişisel ilişki kurulmasına dair kararların icrasında mevcut mevzuatın veya uygulamanın yetersizliklerinden yararlanarak, ciddi bir yaptırımla karşılaşma riskini göze almadan diğer ebeveynin çocukla bağ kurma hakkını ihlal eden anne ya da babaların tutumlarına karşı bir yaptırım mekanizması tesis etme amacını taşımaktadır. Nitekim, mukayeseli hukukta da benzer düzenlemelere rastlanmakta olup, bu tür mekanizmaların çocuk yararının korunması açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

7343 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, çocuğun diğer ebeveynle kişisel ilişki kurmasının engellenmesi hali, uygulamada hâlihazırda kabul edilen bir gerekçeye paralel olarak, Türk Medeni Kanunu'nda açıkça velayetin değiştirilmesi sebebi olarak düzenlenmiştir. Ancak, anılan hükümlerin lafzı itibarıyla yeterince açık ve kapsamlı olmadığı dikkati çekmektedir. Bu çerçevede, kişisel ilişkinin engellenmesinin velayetin değiştirilmesi sonucunu doğurabilmesi için bu durumun süreklilik arz etmesi gerektiği yönünde bir yorum isabetli olacaktır. Nitekim, çocuğun üstün yararı ilkesi gereği, velayet düzenlemelerinde asıl olan istikrarın korunması, yani velayetin mümkün olduğunca değiştirilmemesidir. Bununla birlikte, velayet hakkına sahip olan ebeveynin diğer ebeveyne yönelik olarak çocuğun kişisel ilişki kurmasını engelleme saikiyle tehditte bulunması, örneğin çocuğa karşı şiddet uygulama tehdidinde bulunması ya da bu tehdidi fiilen gerçekleştirmesi gibi durumlarda, hatta bu tür fiillerin tekil bir eylemden ibaret olması hâlinde dahi, velayetin değiştirilmesi için yeterli sebep olduğu kabul edilmelidir. Ayrıca, uygulamada yerleşik hale gelmiş olan görüşün aksine, velayet sahibi olmayan ebeveynin 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na eklenen 41/A ve devamı maddeler kapsamında resmi makamlara başvuru yapmış olması aranmayıp, kişisel ilişki kurulmasının engellendiğinin usul hukukunun ispat kuralları çerçevesinde ortaya konulması yeterli olacaktır. Son olarak, velayet hakkına sahip ebeveyne velayetin değiştirilebileceğine ilişkin ihtarda bulunulması, söz konusu hükmün uygulanabilirliği açısından mutlak bir ön koşul teşkil etmemektedir. Dolayısıyla, mahkeme kararında böyle bir ihtarın yer almaması hâlinde dahi, kişisel ilişkiyi engelleyen ebeveyninden velayetin alınması mümkündür⁷⁹.

5. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam veya Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine İlişkin İşlemlere Karşı Şikâyet ve İtiraz

Konuya ilişkin işlemler Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'nce yapılmaktadır. Değişikliklerden önceki dönemde icra dairesinin yaptığı işler şu anda müdürlüğün görev kapsamındadır. Değişiklikler öncesi dönemde şikâyet için icra mahkemelerine başvurulmaktaydı. Ancak yeni düzenlemeye göre müdürlük tarafından yapılan işlem kararlara karşı bir hafta içinde aile mahkemesine şikâyetle bulunula-

⁷⁹ Caner Taşatan, 'Velayetin Değiştirilmesi', Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2022, C 28, S 1, 387-406, 400, 401.

bilir. Burada şikâyet ve itiraz bakımından icra mahkemelerinin görevlendirilmemiş olması önemli bir değişikliktir. Bu bizim açımızdan olumlu bir gelişmedir⁸⁰. Zira süreçteki kararlar da aile mahkemesinde verilmektedir. Şikâyet yoluna yalnızca hak sahibi ve yükümlü değil, menfaati bulunan herkes başvurabilir⁸¹.

ÇKK'da düzenlenen bu hukuki çare, esasen İİK'da düzenlenen şikâyet yoluna benzemektedir. Ancak bazı farkları bulunmaktadır. Farklarından birisi başvurulacak mahkeme olup diğeri ise İİK'da şikâyet sebepleri açıkça sayılırken ÇKK'da böyle bir düzenlemenin mevcut olmamasıdır. Bu da sanki müdürlüğün bütün işlemlerine karşı şikâyet yoluna başvurulabileceği gibi bir anlam çıkartılmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan maddeye “*müdürlüğün kanuna aykırı işlemlerine şikâyetle bulunulabilir*” gibi düzenlemenin eklenmesi kapsamı daraltabilmek ve şikâyetin sınırlarını çizebilmek açısından mantıklı olurdu. Nitekim öğretide de bu hususlar eleştirilmiştir⁸².

İİK'da şikâyet süresi şikâyet sebebine bağlı olarak değişmekle birlikte bazı hallerde 7 gün yahut 5 gün ya da süresiz olarak belirlenmişken, ÇKK'da şikâyet süresi 1 hafta olarak düzenlenmiştir. İİK'da bazı hallerde şikâyetin süresiz olabileceği kabul edilmiştir. ÇKK'da ise kanun koyucu 1 haftalık süre dışında başkaca bir husus belirtmemiştir. Burada akıllara ÇKK kapsamında da şikâyetin süresiz olarak ileri sürülebileceği hallerin var olup olmadığı gelecektir. Açıkça bir düzenleme olmadığı gibi İİK'ya da atıf yapılmamıştır. Öğretide bazı yazarlar bunun bilinçli olduğunu⁸³, 2017'de yapılan ancak yasalaşmayan Mağdur Hakları Kanun Tasarısında⁸⁴ şikâyet konusunda aile mahkemesinin İİK'nın şikâyete ilişkin maddelerine kıyasen karar vereceğini düzenlediğini⁸⁵, ancak ÇKK'da böyle bir hükme yer verilmediğini, dolayısıyla buradaki şikâyet incelemesinin İİK'daki gibi yapıl-

⁸⁰ Aynı yönde bkz. İmir (n 28) 128.

⁸¹ İmir (n 28) 128; Nesibe Kurt Konca, ‘Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz’, MİHDER, 2022, 8 (52), 367- 404, 376.

⁸² Yazara göre, “hükmün kapsamı, içeriği ve itiraz nedenleri açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Şikâyet nedenlerinin sınırları, mahkeme tarafından verilen erteleme veya iptal kararına rağmen müdürlük tarafından ilam ya da tedbir kararının uygulanması durumunda ortaya çıkacak hukuki sonuçlar gibi belirsizlikler bulunmaktadır. Bu nedenle, şikâyet usulüne ilişkin daha net ve ayrıntılı düzenlemeler yapılması gerekmektedir.” Mardin, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası (n1) 204; Çağrı Mardin, ‘Enforcement of Custody and Contact Orders: Opinions on The New Provisions of The Child Protection Code’, Medeni Usûl ve İcra- İflâs Hukuku Dergisi, 18 (51), 2022, 189-218, 204 (Enforcement Of Custody); Yazara göre, “yasa koyucunun getirdiği düzenleme ayrıntılı değildir. Bu nedenle icra iflas hukukuna özgü şikâyet yoluna özgü düzenlemelerden faydalanılabilir”, Belgin Güneş (n 48) 62-63; benzer yönde görüş için bkz. Önder Topal, ‘Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrasında Yeni Dönem’ 30 (3) (2022) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1331- 1365, 1345.

⁸³ Kurt Konca (n 81) 374- 375, Yazara göre kanun koyucunun burada amacı aile mahkemelerine yapılan şikâyeti, İcra ve İflâs Kanunu'ndaki şikâyet düzenlemeleriyle sınırlanamamaktır.

⁸⁴ Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, “Mağdur Hakları Kanun Tasarısı”.

⁸⁵ Bu hususta detaylı inceleme için bkz. Çelikoğlu (n 73) 940 vd.

mayacağını ileri sürmüştür⁸⁶.

Öncelikle söz konusu düzenlemede bir boşluk olup olmadığının tespiti gerekmektedir. Buna göre İİK'nın şikâyetle ilişkin hükümlerinin kıyasen uygulanıp uygulanamayacağı belirlenebilir. Somut olaya uygulanacak herhangi bir hükmün bulunmaması, kanun koyucunun ihmalden ve bilgisizliğinden kaynaklanıyorsa buradaki boşluk “bilinçsizdir”⁸⁷. Ancak söz konusu eksiklik kanun koyucu tarafından bilinçli tercih edilmişse, bunun çözümü uygulamaya bırakıldıysa burada “bilinçli boşluklar” söz konusudur⁸⁸. Hukukta kıyas ancak bilinçsiz boşluk söz konusu olduğunda uygulanabilir. Ancak kanun koyucu bir tercih gereği bazı hususları bilinçli olarak düzenlemeyebilir. İşte bu halde kıyas yapılması mümkün olmayacaktır⁸⁹. Ancak “olması gereken hukuk (de lege feranda)” açısından boşluk sayılabilir eksikliklerde esasen bir boşluktan söz etmek mümkün değildir. Bu hallerde eksiklik ancak pozitif bir norm değişikliği yapılmasıyla giderilebilir. Bu durumda hâkimin bunu boşluk olarak kabul edip doldurmaya çalışması kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık teşkil edecektir.

Bu çerçeveden bakıldığında ÇKK'da özellikle bu konuda düzenleme yapıldığı ve yine özellikle kıyasen İİK hükümleri uygulanabilir şeklinde bir hükme de yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle kanun koyucu burada bilinçli bir şekilde susmuştur. Dolayısıyla burada İİK hükümlerinin kıyasen uygulanması söz konusu olmamalıdır. Çünkü kanun koyucunun burada bilerek bir düzenleme yapmadığı kabul edilmelidir.

Şu soru akla gelebilir; hak sahibinin müdürlüğe yapmış olduğu başvuru müdürlük tarafından gerçekleştirilmezse ne olacaktır? Bu durumda hak sahibi aile mahkemesine süresiz olarak şikâyet yoluna başvurarak işlemin yapılmasının emredilmesini talep edebilir mi? İşte kanun koyucu bu ihtimali bilerek bu hususu düzenlememiştir. Bu durum en fazla olması gereken hukuk (de lege feranda) bakımından düzenleme eksikliği -boşluk- olarak kabul edilebilir. Böyle bir durumda ise yine kıyas uygulanamaz. Bunun kanun koyucu tarafından kanun değişikliği ile giderilmesi gerekir⁹⁰. Ancak bunun için önce mevcut kanun hükümlerinin uygulanmasından sonra bu şekilde bir sorunun ortaya çıkıp çıkmayacağının görülmesi ve bu şekilde bir düzenlemeye gerçekten ihtiyaç duyulması gerekir. En baştan bir boşluk olarak

⁸⁶ İmir (n 25) 130. Yazara göre, şikâyet incelemesi İİK'daki gibi yapılmayacaktır. Yazar, aile mahkemesindeki normal yargılamaya göre inceleme yapılacağı belirtilmişse de bu konuya tam açıklık getirilmediğini, nitekim aile mahkemesinin daha önce böyle bir görevinin bulunmadığını, kanun koyucunun bu bilinçli susmasıyla konuyu uygulamaya bıraktığını, bu konularda daha detaylı ve kapsamlı düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmiştir.

⁸⁷ Nurbanu Işık-Erzurumlu, *Medenî Usûl Hukukunda Yorum-Hukuk Yaratma ve İçtihadı Birleştirme Kararları* (On İki Levha Yayıncılık 2023) 116.

⁸⁸ Işık-Erzurumlu (n 87) 117.

⁸⁹ Işık-Erzurumlu (n 87) 123.

⁹⁰ Işık-Erzurumlu (n 87) 123.

kabul edilerek kıyasen İİK hükümlerinin uygulanması hukuk tekniği bakımından doğru değildir.

İcra dairelerinde olması muhtemel hakkın sebep olmadan sürünceme halinde bırakılmasının kanunun uygulanması durumunda ortaya çıkmayacağı düşünülmüş olabilir. Çünkü süresiz şikâyet neden olabilecek durumlar ÇKK'da son derece sınırlıdır. Süresiz şikâyet neden olabilecek bir durum en fazla başvuru talebini alan müdürlüğün bu talebin yerine getirilmesini sürüncemede bırakmasında olabilir. Ancak burada İİK'dan farklı olarak talebi alan müdürlüğün öncelikle yükümlü ile iletişime geçilmesi prosedürünü tamamlaması gerekmektedir. Kanunda buna yönelik olarak da bir süre öngörülmemiştir. Bu sürecin tamamlanmasından ve bu durumun tutanak altına alınmasından sonra müdürlük yükümlüye derhal bir teslim emri göndermek zorundadır. Ayrıca yükümlü ile iletişime geçilmesi çok önemli ve üstünlük bir şekilde yapılmaması gereken bir süreçtir. Hatta kanunun uygulanması bakımından bu iletişim son derece önemli bir aşamadır. İşte bu sürecin sağlıklı bir şekilde tamamlanması gerekmektedir. Burada hak sahibinin hemen aile mahkemesine giderek şikâyet yoluna başvurması istenmemiş olabilir. Zaten bu durumda hak sahibi müdürlük ile iletişime geçerek süreç hakkında bilgi alabilir ve teslim emrinin gönderilmesini talep edebilir.

Burada müdürlükleri icra daireleri gibi düşünmemek gerekir. Burada taraf menfaati dışında çocuğun da üstün yararının korunduğu ve olaya daha hassas yaklaşılmaya çalışıldığı, bahsettiğimiz gibi öncelikle yükümlü ile iletişime geçilmeye çalışıldığı özel bir durum söz konusudur. O nedenle burada müdürlüğü icra daireleri ile söz konusu süreci de sıradan bir icra emrinin yerine getirilmesi süreci ile kıyaslamamak gerekir. Kanunda bu durumun dışında müdürlüğün İİK'da olduğu gibi bir işlemi sürüncemede bırakabileceği durumlar yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla kanun koyucu İİK'daki hükümlerin kıyasen uygulanmasını istemediği gibi bunu düzenleme gereği de duymamıştır.

Şikâyet incelemesi sonucunda verilen karara bir hafta içinde itiraz edilebilir. Öğretide yazarlar, burada itiraz yolu olarak yine ilk derece mahkemelerinin görevlendirilmiş olmasına, itiraz yönteminin etkili halde uygulanabileceğinin düşük ihtimal olduğu yorumunda bulunmuşlardır⁹¹. ÇKK'da belirlenen bu itiraz usulü hukukumuzda yabancı değildir. Hukukumuzda bir hukuki başvuru yolu olan itirazın aynı düzeydeki ve genellikle de o mahkemenin numara olarak kendisini izleyen daireye yapılması yolu tercih edilmiştir. Nitekim HMK m. 337'de buna benzer şekilde itirazı incelemeye yetkili mahkeme ilk olarak o mahkemenin numara itibari ile kendisini izleyen bir başka dairesidir. Dolayısıyla hukuki başvuru yolu olarak itiraz kurumunun tercih edilmesinden sonra bu şekilde aynı derecede bulunan mahkemenin itirazı incelemeye yetkili olması normal bir durumdur.

⁹¹ Mardin, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası (n 1) 204.; Yazara göre, “burada şikâyeti inceleyecek mahkeme ile yazı işleri müdürlüğünün aynı olma ihtimalinden sorun çıkabilir. Bu da çalışma barışını olumsuz etkileyecektir.”; Kurt Konca (n 81) 387.

İİK'ya göre icra dairesi, icra mahkemesinin denetimi ve gözetimi altındadır (İİK m. 4, 13). Ancak bu denetim kendiliğinden olmayıp taraflardan ya da ilgililerden birinin şikayetine bağlıdır. İcra mahkemesi, şikayet üzerine yalnızca şikayete konu olan işlemi denetler. Buradaki denetim Adalet Bakanlığı veya Cumhuriyet Savcıları tarafından yapılan idari denetimden farklıdır. ÇKK'da düzenlenen şikayet kurumunda ise esasen aile mahkemesi kendisinin vermiş olduğu kararların yerine getirilmesini denetlemektedir. Oysa icra mahkemesi, icra dairelerinin işlemlerini denetlediğinde kararı veren mahkeme kendisi değildir. Aile mahkemesi, şikâyet yoluyla önüne gelen dosyada çocuğun üstün yararının gerçekleştirilebilmesi adına ilâm veya tedbir kararı hakkında resen harekete geçerek esas hakkında yeni bir karar verebilir⁹².

6. Masraflar

7343 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerden önce çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin işlemler icra dairelerince yapıldığından masrafların kim tarafından karşılanacağı sorunlara neden olmaktaydı⁹³. Bu sorunların üstesinden gelinebilmesi için kanun koyucu buradaki işlemleri tüm harçlardan muaf kılmıştır. Buna göre bütün masraflar bakanlık bütçesinden karşılanacaktır. Ancak bunların içine avukatlık ücreti dahil değildir. Bu önemli bir değişikliktir. Çünkü masraflara katlanamadığı için çocuğuyla görüşemeyen ebeveynler söz konusu olmaktaydı. Kişisel ilişki süreci sık sık tekrarlanacağından bu sürecin düzenli bir şekilde tekrarlanması sebebiyle masraflardan kaynaklı olarak ilişkiler bozulabilmekteydi ve belki de tamamen bitmekteydi^{94 95}.

Süreçte görev alan uzman ve öğretmenlerin ücretleri de düzenlenmiştir. Değişiklikler öncesinde buna ilişkin bir tarife mevcut değildi. Bu nedenle de icra müdürlükleri birbirinden farklı ücretler belirlemekteydi. Bu da uzmanlar arasında eşitsizlik durumu yaşanmasına ve belki de süreçteki motivasyonlarının düşmesine neden olmaktaydı. Burada çocuğun üstün yararı öncelenmiştir. Bu açıdan olumlu bir değişiklik yapılmıştır.

7. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlâm veya Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet

Cezai yaptırımlar ÇKK m. 41/F'de düzenlenmiştir. Aynı husus önceden İİK m. 341'de düzenlenmişti. Önceki sistemden farklı olarak yaptırım öngörülen fiiller,

⁹² Kurt Konca (n 81) 373.

⁹³ “Takibe gerek kalmadan borçlu kararı uyguluyorsa veya davranışıyla takibin başlatılmasına neden olmuyorsa, engelleyici bir tutum sergilemiyorsa takip masraflarından sorumlu tutulamayacağı belirtilmiştir. Aksine, talepte bulunan alacaklının bu masrafları üstlenmesi gerektiğine karar verilmiştir.”, 12. HD, 12.02.2004, E. 2003/25314, K. 2004/2441; 12. HD, 27.03.2012, E. 2011/25080, K. 2012/9796.

⁹⁴ Koçyıldırım (n 65) 323-324; Derya Belgin Güneş, ‘Mağdur Hakları Kanunu Taslağı’nın Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi’, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 2, 2021, 913-931, 925.

⁹⁵ Özbay, Çözüm Önerileri (n 27) 97; Börü, Parlak Börü (n 63) 1260.

görevli mahkeme, şikâyet süresi, yaptırımın niteliği, yaptırıma karşı itiraz yolu değiştirilmiştir. Önceden kararlara muhalefet bakımından yalnızca tek yaptırım düzenlenmekteydi. Oysa ÇKK'da her iki duruma muhalefete karşı ayrı ayrı yaptırımlar öngörülmüştür.

Yeni düzenlemede kararların uygulanmasına aykırı davranışlar sergileyenler yahut uygulanmasını engelleyenler üç aya kadar disiplin hapsi⁹⁶ ile cezalandırılır⁹⁷. Kastedilen söz konusu fiillerin kasti şekilde gerçekleştirilmesidir. Yaptırım uygulanabilmesi için failin kasti şekilde fiili işlemek için bir iradesinin bulunması gerekmektedir⁹⁸.

İİK'da yaptırım tazyik hapsi iken ÇKK'da disiplin hapsi olmuştur⁹⁹. Esasen burada disiplin hapsinden kastedilen kamuyu ilgilendiren konulardaki kurallara uygun şekilde davranışta bulunmanın sağlanmaya çalışılmasıdır. Söz konusu kararların sağlıklı uygulanabilmesi için kurallara uyulması gerekmektedir. Söz konusu kurallara aykırılığın yaptırımı ise disiplin hapsi olarak öngörülmüştür¹⁰⁰. Burada amaç kişiyi belirli bir süre özgürlüğünden alıkoyarak bahsedilen kurallara uygun davranmasına zorlamaktır. Ceza hukukunda olduğu gibi buradaki ceza, suçun karşı-

⁹⁶ Yabancı hukuk sistemlerinde düzenlenen yaptırım örnekleri hakkında detaylı inceleme için bkz. Börü, Parlak Börü (n 63) 1267 vd.: Yaptırımların kapsamı ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. İdari para cezası, hapis cezası, velayet hakkının değiştirilmesi/kaldırılması gibi yaptırımlar söz konusu olabilir. Bazı ülkelerde zor kullanma hiç düzenlenmemiştir. Düzenlenen ülkelerde ise en son çare olarak başvurulmuştur. Common Law sisteminde yükümlünün ücret almadan kamu hizmetinde çalıştırılması da düzenlenen yaptırımlar arasındadır. Yurtdışına çıkışın engellenmesi, sürücü belgesine yahut pasaporta el konulması, çok ciddi konularda vatandaşlıktan çıkarılma gibi yaptırımlar da mevcuttur. Yazarlar bu süreç için aile arabuluculuğu sisteminin devreye sokulması gerektiğini düşünmektedir.

⁹⁷ Detaylı inceleme için bkz., Seyhan Selçuk, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet', (2024) Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 73 (1) 309-354.

⁹⁸ "Örneğin çocuğu teslim almak için müdürlükçe adrese gidildiğinde çocuğu gizleme, çocuğu kaçırma veya adreste kasti olarak orada bulundurmama yahut yeniden kaçırma gibi davranış şekillerinde teslim emrine aykırı hareket etme gerçekleşmiş olur. Bununla birlikte, çocuğun şahsında gerçekleşen ve çocuğun teslim edilmesine engel olan haklı sebebin varlığı durumunda aynı şekilde mücbir bir sebeple çocuğun teslim edilememesi yahut deprem, ciddi can güvenliği sorunu, zorunlu sebeplerle adresten ayrılma gibi durumlar gündeme gelmişse, yükümlünün teslim emrine aykırı hareket ettiğinden söz edilemez." Selçuk, 327; Özbay, Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası (n 53) 331; Belgin (n 60) 111.

⁹⁹ Hakan Pekcanıtez, Mine Akkan, '7343 sayılı Kanunla İcra İflas Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Zaman Bakımından Uygulanması', (2022) TBB Dergisi, S. 160, 259-297, 289 vd.; Yardımcı (n 48) 1487: "Kişisel ilişki kurulması adına disiplin hapsi pek isabetli bir araç değildir. Zira disiplin hapsinin uygulandığı durumda çocukla kişisel ilişki kurulması imkânsız hale gelecektir." Bu kararların yerine getirilmesi bakımından İİK hükümlerinin uygulandığı dönemde yazar, disiplin hapsi yerine ceza olarak icraya karşı koyma tazminatına hükmedilmesinin öngörülebileceğini belirtmiştir.

¹⁰⁰ İcra takip işlemleri açısından benzer bir yaklaşım için İbrahim Ermenek, 'İcra ve İflas Kanunu'nda Öngörülen Cezai Hükümler Bakımından Ne Bis İn İdem İlkesinin Uygulama Alanı', (2014) TAAD, S. 19, 279-320, 307, 308.

lığında verilen bir ceza değildir. Düzenlemede belirtilen süre dolduğunda kişi emri yerine getirmese dahi serbest bırakılacaktır.

Burada şikâyet için görevlendirilen ve yetkilendirilen mahkeme, işlem hangi müdürlük tarafından yapıldıysa oradaki aile mahkemesidir. Kanunda şikâyet hakkında karar verecek mahkeme belirlenmişken şikâyetin nereye ve nasıl yapılacağı belirtilmemiştir. Mülga İİK m. 341'in yürürlükte olduğu sırada icra ve iflas suçları açısından başvurunun savcılığa mı doğrudan icra mahkemesine mi yapılacağı hususunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür¹⁰¹. Kanımızca disiplin suçu ceza hukuku anlamında bir suç teşkil etmediğinden savcılığa başvurulmaması gerekir. ÇKK'da değişiklik yapılmadan önce şikâyet hakkında karar verecek olan mahkeme icra mahkemesiydi, dolayısıyla o zaman bu başvurunun icra mahkemesine yapılması gerekiyordu. Yine aynı şekilde değişiklik sonrası dönemde de emre muhalefet durumunda yaptırım uygulanabilmesi için şikâyeti incelemekle görevlendirilen aile mahkemesine başvurulması gerekmektedir. Kanunda bu hususta açıkça bir düzenleme olmadığından bir kişinin süresi içinde aile mahkemesine değil de savcılığa başvurmuş olması ve bunun başvurandan kaynaklanmayan kabul edilebilir bir yanılgıya dayanması durumunda başvurunun akıbeti ne olacaktır? Soruya cevap olarak usul ekonomisi ilkesini işleterek savcılığa yapılan başvurunun yeterli olduğu dolayısıyla sürenin dolmuş olması ihtimalinde dahi başvuranın hak kaybına uğramayacağı söylenebilir. Ancak burada da karşımıza başvurunun aile mahkemesi önüne nasıl geleceği sorunu ortaya çıkabilir. Cumhuriyet savcısı yapılan başvuruyu değerlendirip görevli mahkemenin aile mahkemesi olduğunu tespit ederse, ceza hukuku anlamında bir suç olmadığından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir. Bu ihtimalde bu karardan sonra belirli/makul bir süre içerisinde başvurunun aile mahkemesine yapılması gerektiği söylenebilir. Ayrıca savcılığın bunu aile mahkemesine bildirmesi gerektiği de söylenebilir¹⁰². Bu bildirimin nasıl yapılacağı, yapılması gerektiği kabul edilse bile ülke şartlarında adliyelerin ve savcılıkların yoğunluğu göz önüne alındığında mümkün olup olmadığı değerlendirilmeye muhtaçtır. Bu sebeple kanımızca bu hususta başvurunun da aile mahkemesine yapılması gerektiğiyle ilgili düzenleme yapılmalıdır.

SONUÇ

Çocuk Koruma Kanunu'na eklenen hükümlerle yeni bir sistem oluşturulmuştur. Yeni sisteme göre söz konusu kararların uygulanmasını sağlayacak olan organ Adalet Bakanlığı bünyesindeki Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Genel Müdürlükleridir. Kanımızca burada Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü de görevlendirilebilirdi. 7343 sayılı Kanun ile müdürlüklerin verdiği kararlara ve yaptığı işlemlere karşı şikâyet yolu öngörülmüştür. Burada şikâyet yolu için görevlendirilen makam

¹⁰¹ Ermenek (n 100) 299.

¹⁰² Selçuk (n 97) 337.

aile mahkemeleridir.

Yine süreçte uzmanların görevlendirileceği düzenlenmiştir. Süreçte görev alacak uzmanların yetkinliği, çocuğun üstün yararının gerçekleştirilebilmesi için özellikle dikkat edilmesi gereken bir husustur. Ayrıca süreçte görev alan uzmanların ve öğretmenlerin ne kadar ücret alacağına ilişkin tarife ÇKK ve Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Öncesinde bu ödemeler icra müdürlükleri tarafından birbirinden bağımsız olarak takdir edildiği için eşitsizliklere sebebiyet vermiştir.

7343 sayılı Kanun ile “teslim mekanları” öngörülmüştür. Kanımızca bu da oldukça olumlu bir gelişme olup artık çocuğun yaşadığı yerde teslim alınması nedeniyle ortaya çıkacak krizlerin önüne geçilebilecektir.

İİK döneminde eleştirilere konu olan takip masraflarının kim tarafından karşılanacağı hususu ise yeni sistemde çözüme kavuşturulmuştur. Buna göre, mahkeme kararlarının yerine getirilmesine ilişkin işlemlere dair bütün giderlerin Adalet Bakanlığı tarafından karşılanacağı düzenlenmiştir. Burada giderler açısından avukatlık ücreti istisna tutulmuştur. Burada da aynı şekilde çocuk odaklı bir yaklaşım görmekteyiz.

Aynı zamanda bu kanun ile TMK’ya da Yargıtay içtihatlarıyla kabul edilmiş olan çocukla kişisel ilişkinin kurulmasının engellenmesi durumunda velayetin değiştirilebileceğini düzenleyen hükümler eklenmiştir.

Birçok olumlu değişiklikler olmakla birlikte İİK’da çocuk teslimi sürecinde genel anlamda uygulanan zor kullanma yetkisinin yeni sistemde de devam ettirildiği görülmektedir. Zor kullanmanın çocuğun üstün yararını sağlamak açısından ne derece faydalı olabileceği detaylı bir şekilde değerlendirilmeli ve ona göre uygulanmalıdır. Eski sistemde tazyik hapsi olarak yer alan ceza yeni sistemde disiplin hapsi olarak öngörülmüştür.

ÇKK ile, çocukla kişisel ilişki kurulması sürecinde müdürlüğün başvurusu üzerine aile mahkemesi tarafından danışmanlık tedbiri uygulanmasına karar verilebileceği düzenlenmiştir. Ancak aynı düzenleme çocuk teslimine ilişkin işlemler bakımından öngörülmemiştir. Kanımızca bu bir eksiklik olup burada da bu tedbire karar verilebilmeliydi.

KAYNAKÇA

Akyüz E, *Çocuk Hukuku* (Pegem Akademi Yayıncılık 2015)

Algan M, *Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları* (On İki Levha Yayınları 2021)

Alkan F, ‘Boşanma Sonrası Ortaya Çıkan Önemli Bir Sorun: Çocukla Kişisel İlişki Kurma (Kurabilme) Hakkı ve Devletin Pozitif Yükümlülükleri’ (2019) Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Uluslararası Ailenin Korunması Hakkı Sempozyumu

Atalı M, *Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku C III* (On İki Levha 2017)

Bahadır Z, ‘BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Medenî Usûl Hukuku

Bakımından Çocuğun Katılım Hakkı' (2023/1) 70 Adalet Dergisi 213- 254

Baş S, Baş S, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme' (2023) (1) Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 1-32

Baysal B, 'Çocuğun Üstün Yararı İlkesi ve Koruyucu Aile Kurumu' (8) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 95- 96

Belgin D, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı 2011

Belgin Güneş D, *Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi* (Yetkin 2022) (Anılış: Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi)

Belgin Güneş D, 'Mağdur Hakları Kanunu Taslağı'nın Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi' (2021) S 2 C 29 Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 913-931 (Anılış: Mağdur Hakları Kanunu Taslağı'nın Hükümlerinin Değerlendirilmesi)

Börü L, Parlak Börü Ş, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmesi: Karşılaştırmalı Hukuk ve 7343 sayılı Kanun'un Getirdiği Değişiklikler Çerçevesinde Değerlendirmeler' (2022) 71 (3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1227- 1277

Breitschmid P, *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen- und Familienrecht – Partnerschaftsgesetz, Art. 1-456 ZGB* (3. Auf Schulthess Juristische Medien AG, 2016)

Büchler A, *FamKomm - Scheidung, Band I, Art. 273* (4. Auf.). (R. Fankhauser, Herausgeber), (Stämpfli Verlag 2022)

Coşkun U H, Sarıca, A D, Coşkun Y, 'Velayet Davalarında Çocukların Duruşma Salonunda Dinlenmesine İlişkin Hâkim, Avukat ve Uzman Görüşleri' (2019) C 1 S 2 Yaşar Hukuk Dergisi 248

Çelikoğlu C T, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrasına Dair Mevzuat Değişikliği Hazırlık Çalışmalarının Değerlendirilmesi', Prof. Dr. Selçuk Öztekin'e Armağan, Filiz Kitabevi, 2022, 843-965

Dural M, Ögüz T, Gümüş M A, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021)

Elçin E G, 'Çocuğun Menfaati Gereği Çocukla İlgili Uyuşmazlıklarda Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar' Çocuk Hakları Çalışmaları I, Editörler: E. Gülçin Elçin/ Arzu Genç Arıdemir, On İki Levha Yayıncılık, 2017, 1-26

Erdoğan E, ‘Çocuk Teslimine İlişkin İlamların Yerine Getirilmesi (İcrası) (7343 Sayılı Kanun’la Gerçekleştirilen Değişiklikler Kapsamında)’, Türk Hukukunda Çocuk, Editörler: Ersin Erdoğan, Belkıs Vural Çelenk, Özgün Özyüksel, Yetkin Yayınları 2022 355-372

Ermenek İ, ‘İcra ve İflas Kanunu’nda Öngörülen Cezai Hükümler Bakımından Ne Bis İn İdem İlkesinin Uygulama Alanı’, (2014) S 19 TAAD 279-320

Erlüle F, ‘Yargıtay Kararları Çerçevesinde Velayetin Kullanılması Kendisine Bırakılmayan Tarafın Çocuğu Ziyaret Hakkı’ (2018) Cilt 9 Sayı 2 İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 259-284 (Anılış: Ziyaret Hakkı)

Erlüle F, ‘Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması’, (2010) Cilt 16 Sayı 1-2 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 181- 200 (Anılış: Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması)

Fendoğlu H T, *Çocuk Hukuku* (2. Baskı Yetkin Yayınları 2021)

Gayretli Aydın S, ‘7343 sayılı Kanun’un Çocuk Teslimi, Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına ve Velayetin Değiştirilmesine İlişkin Getirdiği Yenilikler’ (Mart 2022) 187 Terazi Hukuk Dergisi, 15-34

Gençcan Ö U, *Çocuk Hukuku* (Yetkin Yayınları 2021)

Görgün L Ş, Börü L, Kodakoğlu M, *İcra ve İflas Hukuku* (3. Baskı Yetkin Yayınları 2022)

Hegnauer C, *Berner Kommentar Band II/2, Art. 274a* (Stämpfli Verlag 1997)

Işık Erzurumlu N, *Medenî Usûl Hukukunda Yorum-Hukuk Yaratma ve İçtihadî Birleştirme Kararları* (On İki Levha Yayıncılık 2023)

İmir M S, *Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması* (Adalet Yayınevi 2023)

Koçyıldırım G, Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası ve Uygulamaları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı 2010

Kurt Konca N, ‘Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikayet ve İtiraz’ (2022) 8 (52) MİHDER 367- 404

Mardin Ç, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası* (Yetkin Yayınevi 2019) (Anılış: Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası).

Mardin Ç, ‘Çocuk Teslimi ve Kişisel İlişki: Çocuk Koruma Kanunu’nun Yeni Hükümleri Hakkında İlk Tespitler’ (2021) Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Bülteni (Anılış: İlk Tespitler).

Mardin Ç, ‘Enforcement of Custody and Contact Orders: Opinions on The New Provisions of The Child Protection Code’ (2022) 18 (51) *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Dergisi* 189-218 (Anılış: Enforcement Of Custody)

Mavi Ö, ‘İcra Takibiyle Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasının Sebepleri, İcrada Uzmanın Rolü ve Çocuğun Durumu’ (2008) 74 *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 269- 281

Mordasini- Rohner C M, *ZGB Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch* (4. Auf Orell Füssli Verlag 2021)

Özbay İ ‘Türk Hukukunda Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası Hakkındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri’ (2017) 42 *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi* 31- 110. (Anılış: Çözüm Önerileri)

Özbay İ, ‘Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası’ (2009/84) e-Akademik Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi (Anılış: Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası)

Özbay İ, Aydemir F, ‘Aile Mahkemelerinde Kendisinden Yararlanılan Bir Uzman Olarak “Psikolog”’ Mart 2024 C 2 S 1 Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1-42

Özkaptan, M N, Özkaptan E, Boylu M E, Cansunar F N, ‘Adli Psikiyatri Perspektifinden Çocuk Velayeti ve Kişisel İlişki Kurma: Sosyodemografik, Klinik ve Hukuki Özelliklerin Değerlendirilmesi’ (2024) C 38 S 1 *Adli Tıp Dergisi* 55-71

Öztan B, Öztan F ‘Boşanmada Velayetin Tevdii’ (2016) 2/2 *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*

Reyhani Yüksel S, ‘Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı’ (2019) C 25 S 2 Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 1539- 1556

Sarısözen S, ‘İcra ve İflas Hukukunda Canlı Hacı’ (2015) C 10 S 2 *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 53-96

Schütt T, ‘Die Anhörung des Kindes im Scheidungsverfahren unter besonderer Berücksichtigung des psychologischen Aspekts’ ZStV-Zürcher Studien zum Verfahrensrecht Band/Nr. 133, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich-Basel-Genf, 2002

Selçuk S, ‘Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet’ (2024) 73 (1) *Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi* 309-354

Serdar İ, ‘Kişisel İlişki Kurma Hakkı’ 9 (Özel Sayı) (2007) *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Ünal Narmanlıoğlu’na Armağan 739- 781

Sinanoğlu A, *Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuk ile Kişisel İlişki Kurma Hakkı* (On İki Levha Yayıncılık 2020)

Suata İ Z, *Çocuk Hukuku* (Yetkin Yayınları 2021)

Şahin H, 'Çocuk Haczi Uygulamasına Yönelik Tepkiler: Twitter Örneği' S 2 C 3 (2021) *Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 167-180

Tanrıver S, *Medeni Yargılama Usul Hukuku*, Cilt I, 4. B (Yetkin Yayınları 2021)

Taşatan C, 'Velayetin Değiştirilmesi', *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2022, C 28, S 1, 387-406

Total Ö, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrasında Yeni Dönem' 30 (3) (2022) *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1331- 1365

Tuncer Kazancı İ, 'Hukukî Dinlenilme Hakkı ve Çocuğun Katılma Hakkı Bağlamında Yargılamada Çocuğun Dinlenilmesi' C 9 S 1 (2023) *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57- 80

Türkmen A, 'Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı' 26 (2) (2020) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 1126-1156

Uyar T, 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamlı Takipler', www.e-uyar.com

Wapler F, *Kinderrechte und Kindeswohl* (Mohr Siebeck 2015)

Wirz A, Büchler A, *FamKomm, Scheidung, Band I: ZGB / Band II: Anhänge, Art. 273* (I. SCHWENZER Herausgeber) (Stämpfli Verlag 2010)

Yaman F, Vatansever Ş, 'Adli Görüşme Odalarının İşlevselliği Üzerine Bir Çalışma: Bursa Adliyesi' C. 10, S. 31 *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 186- 204

Yardımcı T E, 'Ölçülülük İlkesi Bakımından Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Yönelik Cebri İcra Araçları' 15 (167) (2020) *Terazi Hukuk Dergisi* 1485-1490

Yılmaz C, 'Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması' 35 (1) (2015) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 103-141

